

Møtedato	21. august 2026
Forslagsstiller	Sekretariatet
Antall sider og eventuelle vedlegg	3
Type sak	Introduksjon til mulig tema

Prioritering i beredskapssituasjoner

Norge står i en endret sikkerhetspolitisk situasjon. Krigen i Ukraina har vist hvordan moderne konflikter kan medføre omfattende belastninger på helse- og omsorgstjenesten over tid. Samtidig viste covid-19-pandemien hvordan stor etterspørsel etter helsetjenester og smitteverntiltak kan påvirke både tilgjengelige ressurser og muligheten til å opprettholde ordinære tjenester.

Stortinget har lovfestet kriterier for prioriteringer i helse- og omsorgstjenesten. Disse operasjonaliseres på ulike nivåer i forvaltningen og tjenesten. Krig, terrorhendelser, pandemier, digitale angrep eller andre alvorlige kriser kan skape situasjoner hvor helse- og omsorgstjenesten må håndtere betydelig knapphet på personell, legemidler, medisinsk utstyr eller behandlingskapasitet. Det er et spørsmål om og i så fall hvordan rammeverket for prioriteringer og det praktiske prioriteringsarbeidet vil stå seg i møte med krig og andre større katastrofer.

De norske prioriteringskriteriene skal bidra til en rettferdig og kunnskapsbasert fordeling av helsetjenestens ressurser. Kriteriene gjelder i utgangspunktet også i ekstraordinære situasjoner. Erfaringene fra pandemien viste imidlertid at det kan oppstå krevende avveininger mellom individuelle behov og hensynet til befolkningen som helhet.

Krise- og krigssituasjoner aktualiserer også spørsmålet om prioriteringer bør gjøres nasjonalt, regionalt eller lokalt, og hvordan slike beslutninger skal koordineres på tvers av nivåer og sektorer. Beredskap handler ikke bare om å håndtere akutte hendelser, men også om å opprettholde nødvendige tjenester over tid.

Samtidig kan forsyningssikkerhet, beredskapslagre, reservekapasitet og økt øvingsaktivitet kreve betydelige investeringer. Dette reiser spørsmål om hvordan samfunnet bør balansere behovet for beredskap mot andre prioriterte formål i helse- og omsorgstjenesten.

I denne sammenhengen kan bærekraft forstås som helse- og omsorgstjenestens evne til å levere nødvendige og forsvarlige tjenester innenfor tilgjengelige ressurser, både på kort og lang sikt. God beredskap og tydelige prinsipper for prioritering kan bidra til effektiv ressursutnyttelse, redusert risiko for vilkårlige beslutninger og større tillit til tjenesten.

Svensk veileder for prioritering i krig og katastrofe

I 2022 publiserte Socialstyrelsen, som tilsvarende Helsedirektoratet i Norge, [*Vårdens prioriteringar i krig och fredstida katastrofer*](#).¹ Det tar utgangspunkt i at de grunnleggende etiske prinsippene for prioritering skal ligge fast også i krig og katastrofer, men at situasjonen kan kreve strengere prioriteringer og mer omfattende rasjonering av helsetjenester. Dokumentet understreker at alle muligheter for å frigjøre og omfordele ressurser bør vurderes før kvaliteten på tjenestene reduseres. Et sentralt poeng er at prioriteringsbeslutninger bør være transparente, konsistente og forankret i etablerte etiske prinsipper også i krig og katastrofer. Dette skal bidra til å redusere etisk belastning hos helsepersonell og styrke befolkningens tillit til beslutningene.

Oppdrag til Helsedirektoratet

I tildelingsbrev av 1. juni 2026 ga Helse- og omsorgsdepartementet følgende oppdrag til Helsedirektoratet:

Helsedirektoratet gis i oppdrag å koordinere og lede utarbeidelse av kunnskapsstøtte for helse- og omsorgstjenestens beredskapsarbeid knyttet til spørsmål om prioriteringer i krig og katastrofer i fredstid. Formålet med kunnskapsstøtten er å bidra til at vanskelige beslutninger fattes mest mulig likeartet over hele landet basert på felles grunnlag og enhetlig praksis, slik at helsepersonell i mindre grad skal stå alene i slike krevende situasjoner.

Rammer for arbeidet:

- *Det tas utgangspunkt i overordnede prinsipper for prioritering beskrevet i Prioriteringsveileder for helsetjenesten, samt tilsvarende «Kunnskapsstøtte for prioriteringer i kriser og krig» utarbeidet av Socialstyrelsen i Sverige.*
- *Arbeidet gjennomføres i samarbeid med de regionale helseforetakene, med god involvering av statsforvalterne, kommunene og yrkes/fagorganisasjonene.*
- *Departementet skal involveres underveis for avklaringer og retningsvalg.*

Presentasjon i møtet

I utarbeidelsen av den svenske veilederen var Prioriteringscentrum ved Linköping universitet en sentral aktør. I møtet vil professor Lars Sandman, som er professor og

¹ Dokumentet omtales som "kunnskapsstønad". Sekretariatets oppfatning er at dokumentets form i stor grad minner om det vi i Norge ville kalle en veileder. Imidlertid er en del av den innledende prinsipielle drøftingen dypere enn det vi oftest finner i en veileder. Merk at i oppdraget til Helsedirektoratet (omtalt senere) bruker Helse- og omsorgsdepartementet formuleringen "kunnskapsstøtte".

leder av Prioriteringscentrum, legge fram det svenske arbeidet med vekt på hvordan man arbeidet fram dokumentet og de etiske avveiningene som ble gjort.

Avklaring av tema for videre behandling/saksgang

Sekretariatet anser at temaet "prioritering i beredskapssituasjoner" med vekt på krig og andre alvorlige katastrofer er innenfor rådets mandat og aktuelt å diskutere på tvers av sektorer og aktører. Temaet engasjerer sannsynligvis også store deler av befolkningen dersom det legges fram på en hensiktsmessig måte. Det er svært bredt, og det er behov for å avgrense og finne en fornuftig måte å involvere rådsmedlemmenes organisasjoner, andre kompetansemiljøer og interessenter på. Det er også et spørsmål om og i så fall hvordan rådet vil samhandle med Helsedirektoratet i det oppdraget som er gitt om å lede og utarbeide kunnskapsstøtte på området.

Andre prosesser og relevante henvisninger

- Helsedirektoratet har nylig utviklet et nasjonalt [verktøy for helse- og omsorgsberedskap i kommunene som skal](#) styrke kommunenes evne til å planlegge, øve og håndtere ulike krise- og beredskapssituasjoner.
- Helsedirektoratet utviklet en særskilt veiledning for prioritering under pandemien.
- [Regjeringen ber sykehus og kommuner oppdatere helseberedskapsplaner - regjeringen.no](#)
- [Utvalg for sivil-militært helseberedskapssamarbeid - Helsedirektoratet](#)
- [Rasjonering av legemidler - Direktoratet for medisinske produkter](#)